

دستور زبان اوستای

محمد تقی راشد محصل

سکون

سکون

سکون

سکون

سکون

سکون

دستور زبان اوستایی

محمدتقی راشد محصل

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تهران، ۱۳۹۷

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تهران، صندوق پستی ۶۴۱۹-۱۴۱۵۵، تلفن: ۳-۸۱۰۴۶۸۹۱، فکس: ۸۸۰۳۶۳۱۷

دستور زبان اوستایی

مؤلف: محمدتقی راشد محصل

مدیر انتشارات: ناصر زعفرانچی

ویراستار و نمونه خوان: نادیا حاجی پور

حروف چین و صفحه‌آرا: فاطمه حاجی پور

مسئول فنی: عرفان بهار دوست

ناظر چاپ: مجید اسماعیلی زارع

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: تفرید

حق چاپ برای پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی محفوظ است.

سرشناسه: راشد محصل، محمدتقی، ۱۳۱۸ -

عنوان و نام پدیدآور: دستور زبان اوستایی / محمدتقی راشد محصل.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: سی و چهار، ۵۸۲ ص: جدول.

شابک: 978-964-426-961-5

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: واژه‌نامه.

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: نمایه.

موضوع: زبان اوستایی -- دستور

موضوع: Avestan language -- Grammar

شناسه افزوده: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

شناسه افزوده: Research Institute for Humanities and Cultural Studies

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ۱۰۲/۲د۵ PIR

رده بندی دیویی: ۴۵/۰۴۵

شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۸۷۵۷۹

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	بیست و هفت
نشانه‌ها و اختصارات.....	سی و سه
۱- در آمد.....	۱
۱-۱ کلیات.....	۱
۲-۱ تقسیم بندی تاریخی زبانهای ایرانی.....	۲
۳-۱ خویشاوندی زبانهای ایرانی.....	۲
۴-۱ اوستا در بستر تاریخ.....	۴
۵-۱ شکل گیری کتاب اوستا.....	۵
۶-۱ مروری بر پژوهشهای اوستاشناسی.....	۶
۶-۱-۱ پژوهشهای اوستایی در اروپا.....	۶
۶-۱-۲ اوستاشناسی در سده ۱۹ میلادی.....	۱۰
۶-۱-۳ اوستاشناسی در سده بیستم میلادی.....	۱۱
۷-۱ دستنویسها و چاپهای اوستا.....	۱۳
۸-۱ اوستای ساسانی و اوستای امروز.....	۱۴
۲- آواشناسی (phonology).....	۱۷
۱-۲ الفبای اوستایی و ویژگیهای آن.....	۱۷
۲-۲ ارزش آوایی واژه‌ها.....	۲۰
۳-۲ همخوانها.....	۲۱

شش دستور زبان اوستایی

- ۲۲ ۴-۲ اشتقاق آواهای اوستایی
- ۲۵ ۵-۲ منشأ الفبای اوستایی
- ۲۶ ۶-۲ واکه افزایشی Anaptyxe
- ۲۶ ۷-۲ میان هشت (Epenthese) پیش هشت (Prothese)
- ۲۷ ۸-۲ کمیت واکه‌ها (Quantity)
- ۲۹ ۹-۲ تقلیل (Haplology)
- ۳۰ ۱۰-۲ تکیه (Accent)
- ۳۰ ۱۱-۲ گردش واکه‌ها (Apophony)
- ۳۳ ۳-۳ صرف (Declination)
- ۳۳ ۱-۳ کلیات
- ۳۴ ۲-۳ اسم و صفت
- ۳۴ ۱-۲-۳ یادداشت
- ۳۵ ۲-۲-۳ انواع صرف
- ۳۵ ۳-۲-۳ ریشه (Root) و ستاک / ماده (Stem)
- ۳۶ ۴-۲-۳ انتقال از یک صرف به صرف دیگر
- ۳۶ ۳-۳ شناسه‌های صرفی
- ۳۷ ۱-۳-۳ صرف ستاکهای مختوم به a
- ۳۸ ۲-۳-۳ جدول کلی صرف a ستاک
- ۳۹ ۳-۳-۳ صرفهای خاص خنثی
- ۳۹ ۴-۳-۳ گونه‌های صرفی
- ۴۰ ۱-۴-۳-۳ مفرد
- ۴۰ ۲-۴-۳-۳ مثنی
- ۴۲ ۳-۴-۳-۳ جمع
- ۴۴ ۴-۳ صرف ستاکهای مختوم به ā

فهرست هفت

- ۴۴ ۱-۴-۳ جدول کلی صرف \bar{a} ستاک
- ۴۵ ۲-۴-۳ صرفهای \bar{a} ستاک همراه با تغییرات آوایی
- ۴۵ ۱-۲-۴-۳ مفرد
- ۴۶ ۲-۲-۴-۳ مثنی
- ۴۶ ۳-۲-۴-۳ جمع
- ۴۷ ۳-۴-۳ صرفهای \bar{a} ستاک همراه با تغییرات آوایی بی قاعده (شمار مفرد)
- ۵۰ ۵-۳ صرف ستاکهای مختوم به \bar{a}
- ۵۱ ۱-۵-۳ جدول صرفی ستاکهای \bar{a} دار
- ۵۱ ۲-۵-۳ گونه‌های صرفی
- ۵۱ ۱-۲-۵-۳ مفرد
- ۵۳ ۲-۲-۵-۳ مثنی
- ۵۳ ۳-۲-۵-۳ جمع
- ۵۴ ۳-۵-۳ انتقال از صرف \bar{a} به \bar{a}
- ۵۴ ۶-۳ صرف \bar{a} ستاک همراه با تغییرات آوایی
- ۵۵ ۱-۶-۳ جدول صرف \bar{a} ستاک
- ۵۵ ۲-۶-۳ گونه‌های خاص در اوستای کهن و نو
- ۵۵ ۱-۲-۶-۳ مفرد
- ۵۶ ۲-۲-۶-۳ مثنی
- ۵۶ ۳-۲-۶-۳ جمع
- ۵۷ ۳-۶-۳ یادداشت
- ۵۷ ۱-۳-۶-۳ مفرد
- ۵۸ ۲-۳-۶-۳ مثنی
- ۵۸ ۳-۳-۶-۳ جمع
- ۵۸ ۴-۶-۳ صرف \bar{ra}

هشت دستور زبان اوستایی

- ۵۹ ۷-۳ صرف ستاکهای مختوم به *u*
- ۵۹ ۱-۷-۳ جدول صرف *ā* ستاک
- ۶۰ ۲-۷-۳ صرفهای ویژه خنثی *vohu* «نیک»
- ۶۰ ۳-۷-۳ گونه‌های صرفی
- ۶۰ ۱-۳-۷-۳ مفرد
- ۶۲ ۲-۳-۷-۳ مثنی
- ۶۳ ۳-۳-۷-۳ جمع
- ۶۴ ۸-۳ صرف *ā* ستاک
- ۶۴ ۱-۸-۳ نام ریشه‌هایی که به صرف *ā* وابسته اند
- ۶۵ ۲-۸-۳ گونه‌های صرفی
- ۶۵ ۱-۲-۸-۳ مفرد
- ۶۵ ۲-۲-۸-۳ جمع
- ۶۶ ۹-۳ صرفهای خاص در *ā* ستاک
- ۶۶ ۱-۹-۳ گونه‌های صرفی
- ۶۶ ۱-۱-۹-۳ مفرد
- ۶۶ ۲-۱-۹-۳ مثنی
- ۶۶ ۳-۱-۹-۳ جمع
- ۶۷ ۲-۹-۳ صرف اسمهای خنثای *āiiu* «زندگی» و ...
- ۶۷ ۱-۲-۹-۳ مفرد
- ۶۷ ۲-۲-۹-۳ جمع
- ۶۷ ۱۰-۳ نام ریشه‌های مختوم به *-p*، *-c* و *-j*
- ۶۸ ۱-۱۰-۳ جدول صرفی
- ۶۸ ۲-۱۰-۳ گونه‌های صرفی
- ۶۸ ۱-۲-۱۰-۳ مفرد
- ۶۹ ۲-۲-۱۰-۳ مثنی

فهرست نه

۶۹ جمع ۳-۲-۱۰-۳
۷۰ نام ریشه‌های مختوم به h و š ، z ، s ، t و h
۷۰ جدول صرفی ۱-۱۱-۳
۷۱ گونه‌های صرفی ۲-۱۱-۳
۷۱ مفرد ۱-۲-۱۱-۳
۷۲ جمع ۲-۲-۱۱-۳
۷۲ صرف ستاکهای مختوم به -anc
۷۲ گونه‌های صرفی ۱-۱۲-۳
۷۲ مفرد ۱-۱-۱۲-۳
۷۳ جمع ۲-۱-۱۲-۳
۷۳ ستاکهای مختوم به -d و -t
۷۴ گونه‌های صرفی ۱-۱۳-۳
۷۴ مفرد ۱-۱-۱۳-۳
۷۴ مثنی ۲-۱-۱۳-۳
۷۵ جمع ۳-۱-۱۳-۳
۷۵ نام ریشه‌های مختوم به -m
۷۶ گونه‌های صرفی همراه با تغییرات آوایی ۱-۱۴-۳
۷۶ مفرد ۱-۱-۱۴-۳
۷۶ جمع ۲-۱-۱۴-۳
۷۶ نام ریشه‌های مختوم به -n
۷۷ گونه‌های صرفی ۱-۱۵-۳
۷۷ مفرد ۱-۱-۱۵-۳
۷۷ مثنی ۲-۱-۱۵-۳
۷۷ جمع ۳-۱-۱۵-۳

- ۷۸ ۱۶-۳ نام ریشه‌های مختوم به -an و -man
- ۷۸ ۱-۱۶-۳ جدول صرفی -an و -man
- ۷۹ ۲-۱۶-۳ گونه‌های صرفی
- ۷۹ ۱-۲-۱۶-۳ مفرد
- ۸۱ ۲-۲-۱۶-۳ مثنی
- ۸۱ ۳-۲-۱۶-۳ جمع
- ۸۲ ۱۷-۳ ستاکهای مختوم به -uuan با ویژگیهایی در صرف
- ۸۲ ۱-۱۷-۳ صرف aṭaurun / āṭrauuān
- ۸۲ ۱-۱-۱۷-۳ مفرد
- ۸۲ ۲-۱-۱۷-۳ جمع
- ۸۳ ۲-۱۷-۳ صرف aṣauuan
- ۸۳ ۱-۲-۱۷-۳ مفرد
- ۸۳ ۲-۲-۱۷-۳ مثنی
- ۸۳ ۳-۲-۱۷-۳ جمع
- ۸۴ ۱۸-۳ ستاکهای مختوم به -nt
- ۸۵ ۱-۱۸-۳ جدولهای صرفی
- ۸۵ ۱-۱-۱۸-۳ جدول صرفی گروه یکم و دوم
- ۸۵ ۲-۱-۱۸-۳ جدول صرفی گروه سوم -uuant و -mant
- ۸۶ ۲-۱۸-۳ گونه‌های صرفی
- ۸۶ ۱-۲-۱۸-۳ مفرد
- ۸۸ ۲-۲-۱۸-۳ مثنی
- ۸۹ ۳-۲-۱۸-۳ جمع
- ۹۰ ۱۹-۳ ستاکهای مختوم به -ar
- ۹۱ ۱-۱۹-۳ جدول صرفی
- ۹۱ ۲-۱۹-۳ گونه‌های صرفی

فهرست یازده

- ۹۱ ۱-۲-۱۹-۳ مفرد
- ۹۲ ۲-۲-۱۹-۳ مثنی
- ۹۳ ۳-۲-۱۹-۳ جمع
- ۹۳ ātar صرف ۳-۱۹-۳
- ۹۳ ۱-۳-۱۹-۳ مفرد
- ۹۴ ۲-۳-۱۹-۳ جمع
- ۹۴ ۲۰-۳ ستاکهای مختوم به -I و -n
- ۹۴ ۱-۲۰-۳ گونه‌های صرفی
- ۹۴ ۱-۱-۲۰-۳ مفرد
- ۹۵ ۲-۱-۲۰-۳ جمع
- ۹۵ ۲۱-۳ ستاکهای مختوم به -ah
- ۹۶ ۱-۲۱-۳ جدولهای صرفی
- ۹۶ ۱-۱-۲۱-۳ جدول ستاکهای مختوم به -ah
- ۹۶ ۲-۱-۲۱-۳ جدول صرف ستاکهای مختوم به -iiāh
- ۹۷ ۲-۲۱-۳ گونه‌های صرفی
- ۹۷ ۱-۲-۲۱-۳ مفرد
- ۹۸ ۲-۲-۲۱-۳ مثنی
- ۹۸ ۳-۲-۲۱-۳ جمع
- ۹۹ ۲۲-۳ ستاکهای مختوم به -uuah و -uš
- ۱۰۰ ۱-۲۲-۳ جدول صرفی ستاکهای مختوم به -uuah و -uš
- ۱۰۰ ۲-۲۲-۳ گونه‌های صرفی
- ۱۰۰ ۱-۲-۲۲-۳ مفرد
- ۱۰۰ ۲-۲-۲۲-۳ مثنی
- ۱۰۰ ۳-۲-۲۲-۳ جمع

دوازده دستور زبان اوستایی

- ۱۰۱ ۲۳-۳ ستاکهای مختوم به -iš و -uš.....
- ۱۰۱ ۱-۲۳-۳ گونه‌های صرفی.....
- ۱۰۱ ۱-۱-۲۳-۳ مفرد.....
- ۱۰۲ ۲-۱-۲۳-۳ مثنی.....
- ۱۰۲ ۳-۱-۲۳-۳ جمع.....
- ۱۰۲ ۲۴-۳ تأنیث و سنجش صفات.....
- ۱۰۵ ۴-ضمایر و اعداد.....
- ۱۰۵ ۱-۴ کلیات.....
- ۱۰۵ ۲-۴ صرف ضمیر اول شخص (azəm).....
- ۱۰۵ ۱-۲-۴ مفرد.....
- ۱۰۶ ۲-۲-۴ مثنی.....
- ۱۰۶ ۳-۲-۴ جمع.....
- ۱۰۷ ۳-۴ صرف ضمیر دوم شخص (tūm).....
- ۱۰۷ ۱-۳-۴ مفرد.....
- ۱۰۷ ۲-۳-۴ مثنی.....
- ۱۰۷ ۳-۳-۴ جمع.....
- ۱۰۸ ۴-۴ صرف ضمیر سوم شخص (hē / šē).....
- ۱۰۸ ۱-۴-۴ مفرد.....
- ۱۰۸ ۲-۴-۴ مثنی.....
- ۱۰۸ ۳-۴-۴ پی‌بستی (Enclitic).....
- ۱۰۸ ۱-۳-۴-۴ مفرد.....
- ۱۰۸ ۲-۳-۴-۴ مثنی.....
- ۱۰۸ ۳-۳-۴-۴ جمع.....
- ۱۰۸ ۴-۴-۴ انعکاسی / مشترک.....
- ۱۰۹ ۵-۴ جدول صرفی ضمایر شخصی.....

فهرست سیزده

- ۱۱۰..... ۶-۴ ضمائر پرسشی و مبهم
- ۱۱۰..... ۱-۶-۴ گونه‌های صرفی
- ۱۱۰..... ۱-۱-۶-۴ مفرد
- ۱۱۱..... ۲-۱-۶-۴ جمع
- ۱۱۱..... ۳-۱-۶-۴ مفرد
- ۱۱۱..... ۴-۱-۶-۴ جمع
- ۱۱۲..... ۲-۶-۴ جدول صرفی ضمائر پرسشی و مبهم
- ۱۱۳..... ۷-۴ ضمیر موصولی
- ۱۱۳..... ۱-۷-۴ گونه‌های صرفی
- ۱۱۳..... ۱-۱-۷-۴ مفرد(مذکر و خنثی)
- ۱۱۳..... ۲-۱-۷-۴ مثنی (مذکر و خنثی)
- ۱۱۳..... ۳-۱-۷-۴ جمع (مذکر و خنثی)
- ۱۱۴..... ۴-۱-۷-۴ مفرد (مؤنث)
- ۱۱۴..... ۵-۱-۷-۴ مثنی (مؤنث)
- ۱۱۴..... ۶-۱-۷-۴ جمع (مؤنث)
- ۱۱۵..... ۲-۷-۴ جدول صرفی ya
- ۱۱۶..... ۸-۴ ضمائر اشاره
- ۱۱۶..... ۱-۸-۴ گونه‌های صرفی دو ضمیر ta و aēta (اشاره به نزدیک)
- ۱۱۶..... ۱-۱-۸-۴ مفرد (مذکر و خنثی)
- ۱۱۶..... ۲-۱-۸-۴ جمع (مذکر و خنثی)
- ۱۱۶..... ۳-۱-۸-۴ مفرد (مؤنث)
- ۱۱۷..... ۴-۱-۸-۴ جمع (مؤنث)
- ۱۱۷..... ۲-۸-۴ گونه‌های صرفی ta و aēta (اشاره به نزدیک‌تر)
- ۱۱۷..... ۱-۲-۸-۴ مفرد (مذکر و خنثی)
- ۱۱۷..... ۲-۲-۸-۴ مثنی (مذکر و خنثی)

چهارده دستور زبان اوستایی

- ۱۱۸ ۳-۲-۸-۴ جمع (مذکر و خنثی)
- ۱۱۸ ۴-۲-۸-۴ مفرد (مؤنث)
- ۱۱۸ ۵-۲-۸-۴ جمع (مؤنث)
- ۱۱۹ ۶-۲-۸-۴ جدول اجمالی صرف ta و aēta
- ۱۲۰ ۳-۸-۴ ضمیر اشاره auua (مؤنث auuā) «آن»
- ۱۲۰ ۱-۳-۸-۴ گونه‌های صرفی
- ۱۲۰ ۱-۱-۳-۸-۴ مفرد
- ۱۲۱ ۲-۱-۳-۸-۴ جمع (مذکر و خنثی)
- ۱۲۱ ۳-۱-۳-۸-۴ مفرد (مؤنث)
- ۱۲۱ ۴-۱-۳-۸-۴ جمع (مؤنث)
- ۱۲۱ ۴-۸-۴ جدول صرفی auua
- ۱۲۲ ۹-۴ ضمیر اشاره ima (aēm) «این»
- ۱۲۲ ۱-۹-۴ گونه‌های صرفی
- ۱۲۲ ۱-۱-۹-۴ مفرد (مذکر و خنثی)
- ۱۲۳ ۲-۱-۹-۴ مثنی (مذکر و خنثی)
- ۱۲۳ ۳-۱-۹-۴ جمع (مذکر و خنثی)
- ۱۲۴ ۴-۱-۹-۴ مفرد، مؤنث
- ۱۲۴ ۵-۱-۹-۴ مثنی، مؤنث
- ۱۲۴ ۶-۱-۹-۴ جمع، مؤنث
- ۱۲۵ ۲-۹-۴ جدول صرفی ima (aēm)
- ۱۲۶ ۱۰-۴ ضمایر ملکی و مشترک
- ۱۲۶ ۱-۱۰-۴ گونه‌های صرفی ضمایر ملکی و مشترک
- ۱۲۸ ۱۱-۴ صفت‌های مختوم به a با صرف ضمیری
- ۱۲۸ ۱-۱۱-۴ گونه‌های صرفی
- ۱۲۹ ۱-۱-۱۱-۴ مثنی، مذکر و مؤنث

فهرست پانزده

- ۱۲۹ ۲-۱-۱۱-۴ جمع، مذکر و خنثی
- ۱۲۹ ۳-۱-۱۱-۴ مفرد، مؤنث
- ۱۳۰ ۴-۱-۱۱-۴ جمع، مؤنث
- ۱۳۰ ۱۲-۴ اعداد
- ۱۳۰ ۱-۱۲-۴ اعداد اصلی
- ۱۳۱ ۲-۱۲-۴ اعداد ترتیبی
- ۱۳۱ ۳-۱۲-۴ اعداد کسری
- ۱۳۱ ۴-۱۲-۴ اعداد توزیعی
- ۱۳۱ ۵-۱۲-۴ گونه‌های صرفی
- ۱۳۲ ۱-۵-۱۲-۴ مفرد مذکر و خنثی (ف.ب: aiva، بسنجید با ودایی éka)
- ۱۳۲ ۲-۱-۵-۱۲-۴ مفرد، مؤنث
- ۱۳۲ ۲-۵-۱۲-۴ صرف duua «دو»
- ۱۳۲ ۱-۲-۵-۱۲-۴ مثنی، مذکر و خنثی
- ۱۳۳ ۲-۲-۵-۱۲-۴ مثنی، مؤنث
- ۱۳۳ ۳-۵-۱۲-۴ صرف ōraii «سه»
- ۱۳۳ ۱-۳-۵-۱۲-۴ جمع، مذکر و خنثی
- ۱۳۳ ۲-۳-۵-۱۲-۴ جمع، مؤنث
- ۱۳۴ ۴-۵-۱۲-۴ صرف catur / caṭṣar «چهار»
- ۱۳۴ ۱-۴-۵-۱۲-۴ جمع، مذکر و مؤنث
- ۱۳۴ ۲-۴-۵-۱۲-۴ جمع، مؤنث
- ۱۳۴ ۶-۱۲-۴ عددهای اصلی با صرف ناقص
- ۱۳۵ ۷-۱۲-۴ عددهای اصلی غیر قابل صرف
- ۱۳۶ ۸-۱۲-۴ جدول صرف اعداد از یک تا چهار
- ۱۳۷ ۵- فعل

شانزده دستور زبان اوستایی

- ۱-۵ کلیات ۱۳۷
- ۱-۱-۵ ریشه، ستاک و دستگاههای فعل ۱۳۷
- ۱-۱-۵ وجه (Mod) ۱۳۸
- ۱-۱-۵ ویژگیهای کلی فعل در زبان اوستایی ۱۳۹
- ۱-۱-۵ افزونه ۱۴۰
- ۱-۱-۵ شناسه‌ها ۱۴۰
- ۱-۱-۵ شناسه‌های اولیه و ثانوی در فعلهای گذرا ۱۴۱
- ۱-۱-۵ شناسه‌های اولیه و ثانوی در فعلهای ناگذر ۱۴۲
- ۱-۱-۵ جدول شناسه‌های اولیه و ثانوی ۱۴۳
- ۱-۱-۵ جدول شناسه‌های امری و نقلی اخباری ۱۴۴
- ۱-۱-۵ نموداری از ساختار حال و آینده ۱۴۴
- ۲-۵ ستاکهای فعلی ۱۴۵
- ۱-۲-۵ حال و آینده a دار ۱۴۵
- ۲-۲-۵ ریشه افزوده + a ۱۴۶
- ۱-۲-۲-۵ ریشه ضعیف / ساده + a ۱۴۷
- ۲-۲-۲-۵ ستاکهای a دار با ریشه مضاعف ۱۴۸
- ۳-۵ ریشه + -iia ۱۴۹
- ۱-۳-۵ ریشه افزوده + iia ۱۴۹
- ۲-۳-۵ ریشه ضعیف + iia ۱۵۰
- ۳-۳-۵ اسم + -iia ۱۵۱
- ۴-۳-۵ ریشه مضاعف (صورت ضعیف ریشه) + -iia (ستاکهای تأکیدی intensive) ۱۵۱
- ۴-۵ ریشه + -aiia ۱۵۲
- ۱-۴-۵ ریشه ضعیف + -aiia ۱۵۲
- ۲-۴-۵ ریشه بالانده + -aiia ۱۵۳

فهرست هفده

- ۱۵۴ ۵-۵ ریشه + -sa
- ۱۵۴ ۱-۵-۵ ریشه ضعیف + sa
- ۱۵۵ ۲-۵-۵ ریشه ضعیف + پسوند ža و ša, ha
- ۱۵۶ ۳-۵-۵ ریشه‌های غیر ضعیف + hia و šia
- ۱۵۶ ۶-۵ صرف ستاکهای a دار، گذرا
- ۱۵۷ ۱-۶-۵ صرف حال اخباری و آینده
- ۱۵۹ ۲-۶-۵ صرف حال انشایی و حال استمراری
- ۱۶۱ ۳-۶-۵ صرف حال التزامی با شناسه اولی و ثانوی
- ۱۶۳ ۴-۶-۵ حال، تمنایی
- ۱۶۴ ۵-۶-۵ امر، حال
- ۱۶۵ ۶-۶-۵ صفت‌های حال و آینده
- ۱۶۶ ۷-۵ صرف ستاکهای a دار، ناگذر
- ۱۶۶ ۱-۷-۵ حال اخباری و آینده
- ۱۶۷ ۲-۷-۵ حال انشایی و استمراری
- ۱۶۸ ۳-۷-۵ حال التزامی
- ۱۶۹ ۴-۷-۵ حال تمنایی
- ۱۷۰ ۵-۷-۵ امر حال
- ۱۷۱ ۶-۷-۵ صفت‌های فاعلی حال و آینده
- ۱۷۲ ۷-۷-۵ جدول صرف اجمالی ستاکهای a دار
- ۱۷۵ ۸-۵ صرف ستاکهای بدون a
- ۱۷۵ ۱-۸-۵ کلیات
- ۱۷۶ ۲-۸-۵ ستاکهای ریشه‌ای
- ۱۷۶ ۱-۲-۸-۵ با تغییر آوایی
- ۱۷۷ ۲-۲-۸-۵ بدون تغییر آوایی

هجده دستور زبان اوستایی

- ۱۷۸ ۳-۲-۸-۵ ستاکهای دیگر
- ۱۷۸ ۳-۸-۵ صرف گذرا در ستاکهای ریشه‌ای
- ۱۷۸ ۱-۳-۸-۵ حال اخباری
- ۱۸۰ ۲-۳-۸-۵ انشایی و استمراری حال
- ۱۸۰ ۳-۳-۸-۵ التزامی، حال
- ۱۸۱ ۴-۳-۸-۵ تمنایی، حال
- ۱۸۲ ۵-۳-۸-۵ امر، حال
- ۱۸۳ ۶-۳-۸-۵ صفت‌های فاعلی
- ۱۸۳ ۹-۵ صرف ناگذر در ستاکهای ریشه‌ای
- ۱۸۳ ۱-۹-۵ حال، اخباری
- ۱۸۴ ۲-۹-۵ انشائی حال
- ۱۸۴ ۳-۹-۵ التزامی حال
- ۱۸۵ ۴-۹-۵ تمنایی حال
- ۱۸۵ ۵-۹-۵ صفت‌های فاعلی
- ۱۸۵ ۶-۹-۵ صرف اجمالی ستاکهای ریشه‌ای
- ۱۸۵ ۱-۶-۹-۵ صرف گونه‌های مختلف ریشه ah
- ۱۹۰ ۱۰-۵ ستاکهای مضاعف
- ۱۹۰ ۱-۱۰-۵ ستاکهای مضاعف گروه نخست
- ۱۹۱ ۲-۱۰-۵ صرف ستاکهای گروه نخست (گذرا)
- ۱۹۱ ۱-۲-۱۰-۵ حال، اخباری
- ۱۹۲ ۲-۲-۱۰-۵ اخباری، انشایی و استمراری (با فزونه)
- ۱۹۲ ۳-۲-۱۰-۵ حال، التزامی
- ۱۹۳ ۴-۲-۱۰-۵ حال، تمنایی
- ۱۹۳ ۵-۲-۱۰-۵ امر، حال
- ۱۹۴ ۶-۲-۱۰-۵ صفت‌های فاعلی
- ۱۹۴ ۱-۱۱-۵ صرف ستاکهای گروه نخست (ناگذر)

فهرست نوزده

- ۱۹۴ حال، اخباری، ۱-۱۱-۵
- ۱۹۴ حال، انشایی، ۲-۱۱-۵
- ۱۹۴ التزامی، ۳-۱۱-۵
- ۱۹۵ تمنایی، ۴-۱۱-۵
- ۱۹۵ امر، ۵-۱۱-۵
- ۱۹۵ صفت فاعلی، ۶-۱۱-۵
- ۱۹۵ گروه دوم، ۱۲-۵
- ۱۹۶ ۱-۱۲-۵ صرف ستاکهای گروه دوم (گذرا)
- ۱۹۶ اخباری، حال، ۱-۱۲-۵
- ۱۹۶ انشایی، اخباری، ۲-۱۲-۵
- ۱۹۷ تمنایی، اخباری، ۳-۱۲-۵
- ۱۹۷ صفتهای فاعلی، ۴-۱۲-۵
- ۱۹۷ ۱-۱۳-۵ صرف ستاکهای گروه دوم (ناگذر)
- ۱۹۷ اخباری، حال، ۱-۱۳-۵
- ۱۹۷ التزامی، اخباری، ۲-۱۳-۵
- ۱۹۷ ۳-۱۳-۵ صرف اجمالی ریشه‌های مضاعف گروه یکم و دوم ریشه dā «دادن»
- ۲۰۰ ۱۴-۵ ستاکهای ساخته شده با میانوند π
- ۲۰۱ ۱-۱۴-۵ گونه‌های صرفی (گذرا)
- ۲۰۱ اخباری، حال، ۱-۱۴-۵
- ۲۰۲ انشایی، حال، ۲-۱۴-۵
- ۲۰۲ تمنایی، حال، ۳-۱۴-۵
- ۲۰۲ امر، حال، ۴-۱۴-۵
- ۲۰۲ ۲-۱۴-۵ گونه‌های صرفی ناگذر
- ۲۰۲ اخباری، حال، ۱-۲-۱۴-۵
- ۲۰۳ ۲-۲-۱۴-۵ التزامی، حال (با شناسه اولی)

بیست دستور زبان اوستایی

- ۲۰۳ حال، ۳-۲-۱۴-۵
- ۲۰۳ صفتهای فاعلی، ۴-۲-۱۴-۵
- ۲۰۳ n ۵-۲-۱۴-۵ صرف اجمالی ساخته شده با میانوند n
- ۲۰۵ ۱۵-۵ ستاکهای ساخته شده با میانوند nu و nao و nauu
- ۲۰۶ ۱-۱۵-۵ صرف گذرا
- ۲۰۶ ۱-۱-۱۵-۵ حال، اخباری
- ۲۰۷ ۲-۱-۱۵-۵ انشایی و استمراری حال (با فزونه)
- ۲۰۸ ۳-۱-۱۵-۵ التزامی، حال
- ۲۰۸ ۴-۱-۱۵-۵ تمنایی، حال
- ۲۰۸ ۵-۱-۱۵-۵ امر، حال
- ۲۰۸ ۶-۱-۱۵-۵ صفتهای فاعلی گذرا
- ۲۰۹ ۲-۱۵-۵ صرف ناگذر
- ۲۰۹ ۱-۲-۱۵-۵ حال، اخباری
- ۲۰۹ ۲-۲-۱۵-۵ انشایی حال
- ۲۰۹ ۳-۲-۱۵-۵ التزامی، حال
- ۲۰۹ ۴-۲-۱۵-۵ تمنایی، حال
- ۲۰۹ ۵-۲-۱۵-۵ صفت فاعلی
- ۲۱۰ ۶-۲-۱۵-۵ صرف اجمالی گروه ستاکهای ساخته شده با میانوند nauu/nao/nu
- ۲۱۱ nā / n ۱۶-۵ ستاکهای ساخته شده با میانوند nā / n
- ۲۱۲ ۱-۱۶-۵ صرف گذرا
- ۲۱۳ ۱-۱-۱۶-۵ حال، اخباری
- ۲۱۴ ۲-۱-۱۶-۵ التزامی، حال
- ۲۱۴ ۳-۱-۱۶-۵ امر، حال
- ۲۱۴ ۴-۱-۱۶-۵ صفت فاعلی
- ۲۱۴ ۲-۱۶-۵ صرف ناگذر

فهرست بیست و یک

- ۲۱۴..... ۱-۲-۱۶-۵ حال، اخباری
- ۲۱۴..... ۲-۲-۱۶-۵ انشایی و استمراری
- ۲۱۵..... ۳-۲-۱۶-۵ التزامی، حال
- ۲۱۵..... ۴-۲-۱۶-۵ تمنایی، حال
- ۲۱۵..... ۵-۲-۱۶-۵ امر، حال
- ۲۱۵..... ۶-۲-۱۶-۵ صفت فاعلی
- ۲۱۵..... ۷-۲-۱۶-۵ صرف اجمالی ستاکهای nā و n
- ۲۱۷..... ۱۷-۵ دستگاه ماضی (Aorist)
- ۲۱۷..... ۱-۱۷-۵ ساختار کلی وجوه فعل در دستگاه ماضی
- ۲۱۸..... ۲-۱۷-۵ ساختار ستاکهای ماضی
- ۲۱۸..... ۱-۲-۱۷-۵ گروه یکم، ستاکهای ماضی ریشه‌ای a دار
- ۲۱۹..... ۲-۲-۱۷-۵ گروه دوم ستاکهای ماضی مضاعف امدار
- ۲۱۹..... ۳-۱۷-۵ صرف ماضی گذرا گروه یکم و دوم
- ۲۱۹..... ۱-۳-۱۷-۵ ماضی انشایی، ماضی اخباری (با افزونه)
- ۲۲۰..... ۲-۳-۱۷-۵ ماضی التزامی (با شناسه اولی و ثانوی)
- ۲۲۰..... ۳-۳-۱۷-۵ ماضی تمنایی
- ۲۲۱..... ۴-۳-۱۷-۵ امر ماضی
- ۲۲۱..... ۵-۳-۱۷-۵ ماضی، صفتها
- ۲۲۱..... ۱۸-۵ صرف ماضی بدون S ناگذر
- ۲۲۱..... ۱-۱۸-۵ ماضی، انشایی
- ۲۲۱..... ۲-۱۸-۵ ماضی، التزامی
- ۲۲۱..... ۳-۱۸-۵ ماضی، تمنایی
- ۲۲۱..... ۴-۱۸-۵ ماضی، امر
- ۲۲۲..... ۵-۱۸-۵ ماضی ریشه‌ای بدون a

بیست و دو دستور زبان اوستایی

- ۲۲۵ ۱۹-۵ ماضی ریشه‌ای بدون a (گذرا)
- ۲۲۵ ۱-۱۹-۵ ماضی، انشایی و ماضی اخباری (با فزونه)
- ۲۲۵ ۲-۱۹-۵ ماضی، التزامی
- ۲۲۷ ۳-۱۹-۵ ماضی، تمنایی
- ۲۲۸ ۴-۱۹-۵ امر، ماضی
- ۲۲۸ ۵-۱۹-۵ ماضی، صفت
- ۲۲۸ ۲۰-۵ صرف ماضی ریشه‌ای بدون a (ناگذر)
- ۲۲۸ ۱-۲۰-۵ ماضی انشایی، ماضی اخباری (با فزونه)
- ۲۲۹ ۲-۲۰-۵ ماضی، التزامی
- ۲۳۰ ۳-۲۰-۵ ماضی، تمنایی
- ۲۳۰ ۴-۲۰-۵ امر، ماضی
- ۲۳۰ ۵-۲۰-۵ صفت
- ۲۳۰ ۲۱-۵ صرف مجهول
- ۲۳۰ ۱-۲۱-۵ ماضی انشایی و حال اخباری (با فزونه)
- ۲۳۱ ۲-۲۱-۵ امر (ماضی)
- ۲۳۱ ۳-۲۱-۵ صرف اجمالی ماضی بدون S
- ۲۳۴ ۲۲-۵ ماضی سدار (Sigmatic Aorist)
- ۲۳۴ ۱-۲۲-۵ ریشه‌ها
- ۲۳۶ ۲-۲۲-۵ صرف ماضی سدار (گذرا)
- ۲۳۶ ۱-۲-۲۲-۵ ماضی انشایی
- ۲۳۶ ۲-۲-۲۲-۵ ماضی التزامی
- ۲۳۷ ۳-۲-۲۲-۵ ماضی تمنایی
- ۲۳۷ ۴-۲-۲۲-۵ ماضی امر
- ۲۳۷ ۳-۲۲-۵ صرف صورتهای ناگذر ماضی سدار
- ۲۳۷ ۱-۳-۲۲-۵ ماضی انشایی و ماضی اخباری (با فزونه)

فهرست بیست و سه

- ۲۳۸ ۲-۳-۲۲-۵ ماضی التزامی
- ۲۳۸ ۳-۳-۲۲-۵ ماضی تمنایی
- ۲۳۸ ۴-۳-۲۲-۵ ماضی امر
- ۲۳۸ ۵-۳-۲۲-۵ ماضی، صفتها
- ۲۳۹ ۴-۲۲-۵ صرف اجمالی ماضی سدار گذرا و ناگذر
- ۲۳۹ ۱-۴-۲۲-۵ ماضی اخباری و انشایی
- ۲۳۹ ۲-۴-۲۲-۵ صرف ماضی سدار التزامی (گذرا و ناگذر)
- ۲۴۰ ۳-۴-۲۲-۵ ماضی تمنایی سدار (گذرا و ناگذر)
- ۲۴۰ ۴-۴-۲۲-۵ ماضی امر
- ۲۴۱ ۲۳-۵ دستگاه نقلی (perfect)
- ۲۴۲ ۱-۲۳-۵ گونه‌های گذرا
- ۲۴۲ ۲-۲۳-۵ ساختار وجوه در دستگاه نقلی
- ۲۴۳ ۳-۲۳-۵ ستاکها
- ۲۴۷ ۴-۲۳-۵ صرف نقلی گذرا
- ۲۴۷ ۱-۴-۲۳-۵ نقلی، اخباری
- ۲۴۹ ۲-۴-۲۳-۵ انشایی، نقلی
- ۲۴۹ ۳-۴-۲۳-۵ التزامی، نقلی
- ۲۴۹ ۴-۴-۲۳-۵ تمنایی، نقلی
- ۲۵۰ ۵-۴-۲۳-۵ صفتها
- ۲۵۲ ۵-۲۳-۵ صرف ناگذر، نقلی
- ۲۵۲ ۱-۵-۲۳-۵ اخباری نقلی
- ۲۵۲ ۲-۵-۲۳-۵ التزامی، نقلی
- ۲۵۲ ۳-۵-۲۳-۵ تمنایی، نقلی
- ۲۵۳ ۴-۵-۲۳-۵ صفتها
- ۲۵۴ ۲۴-۵ صرف اجمالی نقلی (گذرا و ناگذر)

بیست و چهار دستور زبان اوستایی

۲۵۴.....	۱-۲۴-۵ جدول نقلی، وجه اخباری
۲۵۴.....	۲-۲۴-۵ جدول التزامی، نقلی
۲۵۵.....	۳-۲۴-۵ جدول تمنایی، نقلی
۲۵۵.....	۲۵-۵ گونه‌های فعلی مجرد
۲۵۶.....	۲۶-۵ آینده
۲۵۹.....	۶- صرفهای ثانوی
۲۵۹.....	۱-۶ کلیات
۲۵۹.....	۱-۱-۶ مجهول
۲۶۰.....	۲-۶ سببی
۲۶۱.....	۳-۶ جعلی
۲۶۲.....	۴-۶ ستاک آغازی
۲۶۳.....	۵-۶ ستاک آرزویی
۲۶۴.....	۶-۶ تشدید
۲۶۵.....	۷-۶ مشتقات فعلی
۲۶۵.....	۱-۷-۶ مصدر
۲۶۸.....	۲-۷-۶ صفات مشتق از فعل
۲۶۹.....	۳-۷-۶ اسمهای مصدر و صفت الزامی
۲۷۱.....	۸-۶ غیر منصرفها
۲۷۱.....	۱-۸-۶ قیدها
۲۷۲.....	۲-۸-۶ حرفهای اضافه
۲۷۲.....	۳-۸-۶ حرفهای ربط
۲۷۳.....	۴-۸-۶ اصوات
۲۷۳.....	۹-۶ واژه‌سازی
۲۷۳.....	۱-۹-۶ واژه‌های ساده
۲۷۳.....	۲-۹-۶ واژه‌های مشتق
۲۷۴.....	۳-۹-۶ پیشوندهای زبان اوستایی

فهرست بیست و پنج

۲۷۵	۴-۱۰-۶	پسوندهای زبان اوستایی
۲۷۹	۱۰-۶	واژه‌های مرکب
۲۸۰	۱-۱۰-۶	ترکیبهای وابسته
۲۸۰	۲-۱۰-۶	ترکیبهای توصیفی
۲۸۱	۳-۱۰-۶	ترکیبهای ملکی
۲۸۱	۴-۱۰-۶	ترکیب صفت فاعلی حال و اسم
۲۸۱	۵-۱۰-۶	ترکیب صفت اسم و ستاک
۲۸۲	۶-۱۰-۶	ترکیب قید و صفت مفعولی
۲۸۲	۷-۱۰-۶	ترکیب قید و ستاک
۲۸۲	۸-۱۰-۶	ترکیب قید و ریشه
۲۸۲	۹-۱۰-۶	ترکیب ضمیر مشترک و اسم
۲۸۳	۱۱-۶	عبارتها
۲۸۵	۷-نحو	
۲۸۵	۱-۷	کلیات
۲۸۶	۲-۷	حالت‌های صرفی نام (= اسم و صفت)
۲۸۶	۱-۲-۷	حالت نهادی
۲۸۷	۲-۲-۷	حالت رایبی
۲۸۸	۳-۲-۷	حالت بایی
۲۸۸	۴-۲-۷	حالت برایی
۲۸۹	۵-۲-۷	حالت ازی
۲۹۰	۶-۲-۷	حالت وابستگی
۲۹۲	۷-۲-۷	حالت دری
۲۹۳	۸-۲-۷	حالت آبی
۲۹۳	۳-۷	صفتها و ضمیرها
۲۹۶	۴-۷	افعال

بیست و شش دستور زبان اوستایی

۲۹۶ کلیات ۱-۴-۷	
۲۹۷ وجه‌ها ۲-۴-۷	
۲۹۷ اخباری ۱-۲-۴-۷	
۲۹۸ انشایی ۲-۲-۴-۷	
۲۹۹ التزامی ۳-۲-۴-۷	
۳۰۰ تمنایی ۴-۲-۴-۷	
۳۰۱ امری ۵-۲-۴-۷	
۳۰۱ صفتها ۵-۷	
۳۰۲ جمله ۶-۷	
۳۰۲ ۱-۶-۷ فاعل یا نهاد	
۳۰۳ ۲-۶-۷ جمله‌های پرسشی	
۳۰۷ ۸- متون اوستایی هوم یشت (یسن ۹) و سروش یشت (یشت ۱۱)	
۳۰۷ هوم یشت (یسن ۹)	
۳۱۹ سروش یشت (یشت ۱۱)	
۳۲۹ ۹- واژه‌نامه متون اوستایی	
۴۴۵ اصطلاحات انگلیسی و معادل فارسی آنها	
۴۵۳ اصطلاحات فارسی و معادل انگلیسی آنها	
۴۶۱ کتابنامه	
۴۶۳ نمایه	

پیشگفتار

دستور زبان مجموعه‌ای از قواعد حاکم بر ساختمان و کارکرد آواها، واژه‌ها، جمله‌ها و نیز چگونگی ترکیب و تغییر آنها در یک زبان یا گویش است و بنابراین تعریف و توصیف منظم و روشمند هر زبان در دستور آن زبان متجلی است. دستور در زبان فارسی به معنیهای مختلف به کار رفته اما در مفهوم «گرامر»^۱ یعنی قانونهای زبانی، نخستین بار به وسیله میرزا حبیب اصفهانی به کار رفته و آن در رساله‌ای است که در باب ساختمان زبان فارسی نوشته و آن را «دستور سخن» نامیده است. و از آن پس این اصطلاح به سرعت رواج یافته و جای اصطلاح عربی «صرف و نحو» را گرفته است.

زبان اوستایی که یکی از دو شاخه زبانهای «هند و ایرانی» منشعب از خانواده زبانی «هندواروپایی» است، از جهت دستوری در پیوند مستقیم با زبان هندی باستان است و تنظیم قواعد آن اساساً متکی بر اصولی است که پانی‌نی (panini) (حدود قرن چهارم پ. م.) نوشته و شخصی به نام «پتنجلی» (patañjali) در نیمه دوم سده دوم پ. م. آن را شرح کرده است. پانی‌نی با استفاده از دریافتهای دستوری پیش از خود کتابش را به

۱- «گرامر» در اصل بر گرفته از واژه گراماتیکیس grámmatikós یونانی است که مشتقی از واژه گرمته grammata است که در اصل به معنی حرف یعنی کوچکترین جزء کلام در مفهوم دستوری است.

بیست و هشت دستور زبان اوستایی

چهار هزار سوتره تقسیم کرد، سوتره‌ها هر یک دو یا سه کلمه بیشتر نیستند. او چهار هزار سوتره خود را در هشت (aṣṭakā) بخش تقسیم کرد و آن را aṣṭādhyāyi نامید (برای توضیح بیشتر ← راشد محصل، ۱۳۹۳، راهنمای زبان سنسکریت ص ۱۳).

دستورنویسی پس از پانی‌نی در هند ادامه یافت و غربیان نیز پس از آشنایی با ادبیات سنسکریت و بویژه کتاب پانی‌نی به تجزیه و تحلیل دستور دیگر زبانها نیز پرداختند و از آن میان اوستا که پیوندی نزدیکتر از دیگر زبانها با سنسکریت داشت مورد توجه بیشتر دانشمندان قرار گرفت و در مدتی کوتاه مبادی بنیادی آن مدون شده و انتشار یافت.

نخستین دانشمندی که به جد در شناخت اوستا و استخراج اصول آن کوشش کرد، کریستن بارتلمه بود که هم واژگان زبان را با دقتی شگفت‌انگیز فراهم کرد و هم با انتشار مقاله‌های مستدل و سودمند جایگاه این زبان را در میان گروه زبان «هندوایرانی» مشخص کرد. همو مقاله‌ای در حد یک کتاب در مجموعه بنیاد فقه اللغه ایرانی Grundriß der iranischen philologie در خصوص آواشناسی، و صرف و نحو اوستایی نوشت و آنانکه پس از او این را پی گرفتند، به نوعی وامدار کوششهای اویند.

دستور زبان مستقلی که درباره اوستایی نوشته شده است و هنوز ارزشمندی نخستین خود را حفظ کرده است دستور اوستایی ویلیامز جکسن (← کتاب‌نامه) است، جکسن استاد زبانهای هندو اروپایی دانشگاه کلمبیا بود که مدت یکسال و اندی نزد گلندر آلمانی نیز به فراگیری اوستا اشتغال داشت و کتاب دستور خود را نیز به او اهدا کرد. این دستور بر اساس دستور ویتنی (← کتاب‌نامه) و انطباق با آن نوشته شد و اثری نظام‌مند و حاکی از دقت نظر مولف و تسلط او بر موضوع تحقیق است و فراگرفتن اوستایی را بسیار آسان کرده است.

پیشگفتار بیست‌ونه

جکسن تألیفات متعدد دیگر نیز درباره اوستا و دین زرتشتی دارد، درسنامه اوستایی (Avesta Reader) او راهنمایی سودمند برای فراگیری و تسلط بر اصول زبان اوستایی است. سفرنامه او که به فارسی نیز ترجمه شده است مطالب خواندنی، علمی و تحقیقات فراوان درباره ایران و آثار باستانی و تاریخ گذشته آن دارد (← سفرنامه جکسن).

دانشمند دیگری که اقدام به نوشتن متنهایی در زمینه دستور اوستایی و قرائت متنهایی آن انتشار داده است هنز رایشلت H. Reichelt است که کتاب «پایه اوستایی» Avestisches Elementarbuch (← کتاب‌نامه) او یک دوره کامل دستور زبان اوستایی را به زبان آلمانی در بر دارد و بویژه بخش نحو آن آگاهیهای دقیق و علمی سودمندی دارد که دانشمندان بعدی از آن استفاده‌های فراوانی برده‌اند و هنوز هم از منابع مستند این زبان است. کتاب درسنامه اوستای او که به زبان انگلیسی است همپای دستور زبان اوستایی جکسن دو اثر معتبر برای آموزش اصول این زبان است و هر دو هنوز هم از کتاب‌های درسی معتبر زبان اوستایی هستند.

پژوهش در خصوص زبان اوستایی پس از رواج مکتب پژوهشی هوفمن و شاگردان او ادامه یافت و علاوه بر مقاله‌هایی که هوفمن خود در مجله‌های علمی بین‌المللی انتشار داده است و تقریباً همه آنها در سه جلد کتاب Aufsätze zur Indoiranistik (← کتاب‌نامه) انتشار یافته و دریافتهای جدید و ژرفی درباره زبان هندی باستان و اوستایی دارد با انتشار فعل اوستایی کلتر (← کتاب‌نامه) و دستور گاهان روبرت بیکس Beeks, R. S. P. 1988, A Grammar of Gathas Avesta, Brill Leiden و کتاب آواشناسی و تصریف در زبان اوستایی از کارل هوفمن و فورسمن Hoffman & Forßman Laut und Flexionslehre im Avesta (← کتاب‌نامه). و مقاله‌های متعدد اوستاشناسان و ایران‌شناسان، ژرفای تازه‌ای گرفت به گونه‌ای که

سی دستور زبان اوستایی

می‌توان گفت امروز در خصوص دستور زبان اوستایی مطلب مبهم و نادانسته‌ای وجود دارد و مشکلی که هنوز حل نشده و ابعاد تازه‌ای نیز گرفته است. دریافت درونمایه متنهای اوستایی، بویژه قدیم‌ترین بخش اوستا یعنی گاهان است که زبانی پر از استعاره و کنایه دارد و حمل معانی دقیق و اشارات معنوی آن بر الفاظ و تعبیرات رایج زبانی، کاری بسیار دشوار و مستلزم مقایسه‌های دقیق زبانی با گروههای هم-خانواده است.

دفتر پیش رو که اینک به زبان فارسی عرضه می‌شود و مطالب آن با بهره‌گیری مستقیم و بیشتر بر بنیاد کتاب هوفمن و فورسمن و مقابله و مطابقه آن با دستور جکسن و فعل اوستایی کلنز انجام شده است، برداشت و اقتباسی است مختصر و در حد توان که برای نوآموزان اوستا و تجزیه و تحلیل متنهای اوستایی تنظیم شده و در حقیقت تکمیل شده و گسترش یافته کتابی است که نگارنده زیر نام «درآمدی بر دستور زبان اوستایی» در سال ۱۳۶۴ (← کتاب‌نامه) انتشار داده است. برای آنکه تطبیق مطالب با دستور جکسن و فعل اوستایی کلنز (برای هر دو مورد ← کتاب‌نامه) نیز امکان داشته باشد در پایان هر بخش به صفحه‌ها و فصلهای این دو کتاب نیز ارجاع داده شده و تا حد امکان به تفاوتها نیز اشاره شده است.

مطالب مربوط به آواشناسی، صرف و نحو اوستایی در پنج فصل نخست آمده و برای تطبیق قواعد یاد شده با متن اوستا، یسن نهم (هوم یشت) و یشت یازدهم (سروش یشت) نیز در پیوست یکم بر اساس متن گلدنر و واژه‌نامه آن با ذکر حالت‌های دستوری و تجزیه و تحلیل ساختاری در پیوست دوم آمده است.

پیوست سوم جدول اصطلاحات فارسی و انگلیسی به کار رفته در متن و معادل آنها در زبانهای فرانسوی و آلمانی است و نمایه پایان کتاب فهرست واژه‌های اوستایی، فارسی باستان و هندی باستان است که ترتیب الفبای لاتین دارد و در جلو آن شماره

پیشگفتار سیویک

صفحه متن کتاب نوشته شده است.

چاپ و نشر کتاب نتیجه همکاریها و مساعدتهای جناب آقای دکتر قبادی رئیس پژوهشگاه و نیز جناب آقای دکتر آیت اللهی ریاست اسبق پژوهشگاه است، جناب آقای زعفرانچی مدیر محترم انتشارات پژوهشگاه و همکاران صدیق و فعال ایشان در بخش انتشارات صادفانه و صمیمانه کار چاپ، صفحه‌آرایی، انتشار اثر را پی گرفته‌اند، زحمات همه این همکاران را سپاس می‌گویم.

سرکار خانم دکتر نادیا حاجی‌پور سهمی عمده و ستودنی در مراحل مختلف کار داشته‌اند. ایشان با همه گرفتاریهای کاری حروف‌چینی کامپیوتری متن، تصحیح آنها و مقابله دستنویسها و متن را از آغاز تا فرجام بر عهده داشته‌اند و علاوه بر این زحمت تهیه نمایه کتاب را، که کاری دشوار، وقت‌گیر و بسیار دقیق بوده است، انجام داده‌اند. تلاشهای صمیمانه ایشان را ارج می‌نهد و برایشان توفیق بیشتر آرزو دارد.

محمدتقی راشد‌محصل، تهران زمستان ۱۳۹۴